

ПРАВОЗНАВСТВО

УДК159+347.121.2.

**ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ
БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ**

З. В. Красько

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, група ПР-23

навчально-науковий інститут права

Науковий керівник – к.ю.н., професор В. І. Цимбалюк

Національний університет водного господарства та природокористування,

м. Рівне, Україна

У статті здійснено аналіз нормативно-правового врегулювання волонтерської діяльності в системі БПД. Проведено дослідження імплементації міжнародного досвіду. Проаналізовано питання врегулювання відповідальності волонтера та забезпечення якісного навчання як теоретичного, так і практичного в сфері права.

Ключові слова: волонтери, система безоплатної правової допомоги, нормативно-правове регулювання, волонтерська діяльність.

The article analyzes the legal regulation of volunteering in the BPD system. A study of the implementation of international experience was conducted. The issues of regulating the responsibility of the volunteer and providing quality training, both theoretical and practical in the field of law, are analyzed.

Keywords: volunteers, system of free legal aid, normative-legal regulation, volunteer activity.

Для новоствореної гілки волонтерської діяльності вкрай важливо бути гнучкою і формуватися не тільки на нововведеннях, а й на виправленні попередніх помилок і упущень. Причому ці упущення відносяться не тільки до практичної невідповідності нормативними приписам, а й упущеннями самого нормативно-правового регулювання, що впливає на розвиток системи в цілому. Тому необхідно приділити увагу не тільки практичним рекомендаціям, а й частковому реформуванню норм.

Питання нормативно-правового та державного удосконалення розглядали: І. М. Леган, А. Б. Антонюк, Т. В. Волошанівська, Л. Р. Наливайко, М. В. Новікова, І. В. Мазій, Ш. Б. Давлатов та інші; **проблеми мотиваційної складової та їх усунення:** В. Олексюк, І. М. Тимків, С. М. Демида, М. С. Носок, Т. Л. Лях; **ідеї щодо удосконалення підготовки волонтерів дослідили у своїй роботі:** Ш. Б. Давлатов, Ю. В. Бугаєвська, І. В. Мазій.

Метою є аналіз нормативно-правового врегулювання волонтерської діяльності, проблем створення умов щодо якісного навчання волонтерів системи безоплатної правової допомоги (БПД).

Однією з проблем волонтерства в сфері нормативно-правового регулювання БПД є невизначеність відповідальності; відповідальність за заподіяння волонтером збитків зазначається в Договорі про провадження волонтерської діяльності, і не вказується жодного посилання на те, які саме збитки мається на увазі і якого роду відповідальність настає. В чому полягає суть угоди: одна сторона – волонтер, підписуючи договір, зобов'язується виконувати завдання другої – центру, відповідно до пунктів договору, при цьому вони відповідальні один перед одним. Однак про відповідальність перед громадянами система

БПД кандидатів на практиці не повідомляє, а Договір регулює лише відносини між Центрами та волонтерами.

Доречно звернутися до Цивільного кодексу. Ст. 1210 ЦК України цю відповідальність виконавця, а в нашому випадку волонтера, фіксує, що шкоду, завдану внаслідок недоліків робіт або послуг, відшкодовує виконавець. Згідно зі ст. 906 ЦК збитки, завдані невиконанням або неналежним виконанням договору про безоплатне надання послуг, підлягають відшкодуванню виконавцем у розмірі, що не перевищує двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, якщо інший розмір відповідальності виконавця не встановлений договором [1]. Ми вважаємо за необхідне завчасно попереджувати кандидатів про відповідальність за благодійну, але працю, яка може мати юридичні наслідки.

Ми погоджуємося з думкою І. Леган стосовно того, що співпраця волонтерів є фактором впливу на забезпечення прав і свобод людини. Автор вносять пропозицію стосовно створення системи підвищення кваліфікації та обміну досвідом [2, С. 4]. Ми вбачаємо в цьому моніторингу: у вільному доступі звітування стосовно волонтерської роботи немає; в загальних звітах та регіональних цьому надають небагато уваги, однак деякі регіональні центри активно ведуть соцмережі, а оскільки Центри зобов'язані утворювати фокус-групи для оцінки діяльності, така база може стати основою для створення онлайн-сховищ і чатів між волонтерськими групами, де можна висвітлювати власний досвід і корегувати цим помилки інших.

Поряд із обов'язками та пов'язаною з ними відповідальністю повинні бути й права. Згідно із Положенням про волонтерську діяльність у сфері БПД права й обов'язки сторін закріплені договором, в якому йдеться про матеріальне, освітнє та інформаційне право на забезпечення волонтера, можливість впливати на методи волонтерської діяльності. При цьому обмежується використання статусу волонтера в особистих цілях [3]. З боку Центру закріплено право відзначати волонтерів заохочувальними відзнаками, відповідно мотивуючи цим. На нашу думку, проблема «непопулярності» волонтерства полягає в суперечливості заохочення громадян: з одного боку, волонтери діють безкорисливо, а з другого – безкорисливість анулює заохочення, оскільки морального вдоволення волонтерів може бути замало, враховуючи фізичне та психологічне виснаження [4, С. 38–40].

Оскільки волонтерська діяльність і грошова винагорода є несумісними речами, варто шукати додаткової мотивації в інших відзнаках. Наприклад, оскільки волонтеру компенсуються значні витрати в ході діяльності, можемо відзначити можливість компенсувати дрібні шляхом надання статусу посвідчення волонтера пільгового в громадському транспорті. Наступною пропозицією є запровадження зниження цін на відвідування розважальних та культурних центрів. Пільги, які не пов'язані з волонтерською діяльністю, важливі, тому що власне волонтерство є стресовим фактором; відзнаки в межах БПД та Договору про волонтерську діяльність (грамоти, подяки, рекомендаційні листи про проходження практики, заохочення додатковими балами у ЗВО, корпоративи, свята всередині колективу) варто залишити. Однак ми вважаємо мотивацію у вигляді переваг на робочому місці (окрім роботи адвокатів Реєстру БВПД) недоречною, оскільки волонтер таким чином користується своїм статусом.

Оскільки волонтерство може викликати напруженість і стрес, необхідно приділити увагу зниженню впливу негативних факторів на психічний стан під час роботи.

О. Бурлаченко пропонує профілактику вигорання шляхом супроводу супервізією та інтервізією. Інтервізія – це колегіальне обговорення наявних в роботі та поза нею проблем, обмін досвідом між волонтерами, а супервізія – допомога спеціалістів в подоланні труднощів та удосконаленні волонтерства в межах колективу та індивідуально [5, С. 36].

Ми вважаємо, що методи інтервізії та супервізії варто доповнити онлайн- та офлайн-курсом із стресостійкості, а також консультацією з психологічної підтримки, оскільки ці

навички допоможуть не тільки волонтеру особисто, а й контактувати з постраждалими громадянами.

Цікавим фактом є те, що простежується взаємозв'язок між стресовими ситуаціями у волонтерській практиці та викладеними до волонтерів вимогами, як і доведено зв'язок трудових ресурсів, надані волонтеру в процесі навчання (семінарів, лекцій, дистанційних курсів та тестувань), із учасністю волонтера, тобто його обов'язками та продуктивністю. Це говорить про те, що вимоги частіше впливають на волонтера негативно в той час, як поглиблення знань може викликати активізацію волонтера та поживлення його на практиці. Крім того, вимоги до кандидатів не покращують позитивного впливу навчання на рівень активності волонтера. Тобто можемо зробити висновок, що вимоги або нейтрально, або негативно впливають на волонтера та його діяльність.

Корегування потребують й пункти Договору про волонтерство БПД в частині кваліфікаційних вимог. Оскільки було доведено, що вимоги до кандидатів не несуть в собі позитивного впливу на процес роботи та її кінцевий результат, пропонуємо перш за все окреслити моральні вимоги до кандидатів, враховуючи сильні та слабкі сторони їх особистостей; наприклад, в разі нестабільного психічного становища волонтера в соціумі варто давати йому можливість працювати індивідуально.

Якщо говорити про волонтерів БВПД, які є адвокатами, законодавство потребує внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України від 17.09.2014 № 465 «Питання оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу» для забезпечення належних умов роботи. Пропонується запровадити: умови коректного розподілу справ від Центрів між адвокатами; розширення фінансування на збір інформації та інших витрат адвокатів – внесення змін до обчислювальної формули; врахування проробленої роботи, яка вплинула на успішність справи; визначення винагороди.

Нерідко волонтерами є молодь без досвіду роботи, яка в силу ентузіазму бажає змінювати світ на краще, при цьому розвиваючи себе, тому навчання волонтерів є важливим нюансом для сьогоденного та майбутнього функціонування БПД. БПД напряму формує правову свідомість громадян, студенти юридичних факультетів мають змогу отримати необхідний практичний досвід, якого бракує під час практики у ВНЗ.

Тому пропонуємо поєднання юридичної клініки та волонтерства БПД, оскільки майбутні юристи зможуть набувати досвіду під контролем кураторів для подальшої фахової діяльності. Така практика давно функціонує в межах юридичного факультету Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Подібний підхід до правового волонтерства запроваджений в Польщі.

Волонтерство БПД має декілька основних прогалин в теоретичному формуванні: нормативно-правові та контрактні недоліки, проблеми фінансування та практичного механізму, нечіткість наявних пунктів у законодавстві та міжнародних угодах, а також проблеми умов праці та навчання волонтерів.

2. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV : станом на 28 жовт. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 29.11.2021). 2. Леган І. М., Антонюк А. Б. Перспективи розвитку законодавчого регулювання системи безоплатної правової допомоги в Україні в контексті європейської інтеграції. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Випуск 3 (32). С. 3–6. 3. Лях Т. Л. Мотивація до волонтерської діяльності. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2012. № 22(8). С. 84–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vlup_2012_22%288%29_13 (дата звернення: 17.11.2021). 4. Кагановська Т. Є. До питання практики надання безоплатної правової допомоги у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна. *Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти* : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 23 листопада 2017 року) : у 2 ч. Полтава : Россва, 2017. Ч. 1. 245 с. 5. Бурлаченко О. С. Супервізія та інтервізія як інструмент психологічного супроводу волонтерської діяльності курсантів і студентів. *Актуальні питання психологічного забезпечення діяльності Національної поліції та закладів вищої освіти МВС України* : зб. наук. пр., м. Луганськ, 4 серп. 2020 р. С. 35–38.